

BOKU SAMMITI: DAVLATLAR O‘RTASIDAGI O‘ZARO ISHONCH MUNOSABATLARNING MUSTAHKAM POYDEVORIGA AYLANISHI SHART

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Ozarbayjon Respublikasi Prezidenti Ilhom Aliyevning taklifiga binoan 14-15-oktabr kunlari amaliy tashrif bilan ushbu mamlakatda bo‘ldi.

Davlatimiz rahbari 15-oktabr kuni Boku shahrida Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha kengashning yettinchi sammitida qatnashdi.

Sammitda Isroil Davlati Prezidenti Isxak Gersog, Laos Xalq Demokratik Respublikasi Prezidenti Txonglun Sisulit, Tojikiston Respublikasi Prezidenti Emomali Rahmon, Turkmaniston Prezidenti Serdar Berdimuhamedov, Qatar Davlati Amiri Shayx Tamim bin Hamad bin Xalifa Ol Soniy, Qirg‘iz Respublikasi Prezidenti Sadir Japarov, Qozog‘iston Respublikasi Prezidenti Qosim-Jomart Toqayev, Bangladesh, Bahrayn, Birlashgan Arab Amirliklari, Vietnam, Kambodja, Rossiya, Turkiya, Falastin, Xitoy, Shri-Lanka va Hindiston hukumatlari hamda tashqi siyosat idoralari rahbarlari, shuningdek, xorijiy davlatlar va xalqaro tashkilotlarning yuqori martabali vakillari ishtirok etdi.

Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha kengash (OHICHK) 1992-yilda tashkil etilgan, hozirgi kunda 28 ta a‘zo davlat,

kuzatuvchi maqomidagi 9 ta mamlakat va 5 ta xalqaro tashkilotni birlashtirgan xalqaro platforma hisoblanadi.

Kun tartibiga muvofiq, xalqaro vaziyat va hamkorlikni kengaytirish istiqbollari yuzasidan fikr almashildi hamda bir qator tashkiliy masalalar ko‘rib chiqildi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Boku sammitidagi nutqida dunyodagi chuqur geosiyosiy o‘zgarishlar yanada yaqin hamkorlik va birgalikda qarorlar qabul qilishni talab etayotgani haqida so‘z yuritdi.

— Ayniqsa, Osiyoning turli hududlaridagi qurolli nizolar barchamizni chuqur xavotirga solmoqda. Ularning oqibatdori mojaro hududidan tashqariga chiqib, siz bilan biz yashayotgan mintaga xavfsizligiga jiddiy putur yetkazmoqda, global iqtisodiyotga zarar keltirib, millionlab insonlarning hayotiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda, — dedi davlatimiz rahbari.

Prezidentimiz har qanday nizo va kelishmovchiliklar faqat tinch yo‘l bilan, siyosiy-diplomatik vositalar orqali, xalqaro huquq va

barcha tomonlar manfaatlarini inobatga olgan holda hal etilishi zarurligini ta‘kidladi.

O‘zaro uyg‘un va oldindan taxmin qilish mumkin bo‘lgan harakatlarga, olingan barcha majburiyatlarni bajarishga asoslangan munosabatlarning barqaror tizimini yaratishda OHICHK alohida o‘rin tutishi qayd etildi.

Shu munosabat bilan O‘zbekiston yetakchisi tomonidan Osiyoda ishonch infratuzilmasini shakllantirish konsepsiyasini ishlab chiqish, unda davlatlar o‘rtasida o‘zaro bog‘liqlik va hamkorlikni kengaytirishning asosiy yo‘nalishlari hamda aniq chora-tadbirlarini belgilash taklif qilindi.

— Transport va energetika bo‘yicha qo‘shma loyihalar, savdo va raqamli aloqalarni rivojlantirish, madaniy-gumanitar almashuvlar katta ahamiyatga ega, — dedi Shavkat Mirziyoyev.

Prezidentimiz so‘zining davomida hozirgi shiddatli texnologik rivoqariyot va iqlim o‘zgarishlari ham yangi vazifalarni kun tartibiga qo‘yayotganini ta‘kidladi.

— Sun‘iy intellekt kundalik hayotimizni tez o‘zgartirmoqda. U cheksiz imkoniyatlar yaratish

bilan birga jiddiy xavf-xatarlarni ham keltirib chiqarmoqda.

Endilikda biz raqamli taraqqiyot barchaga birdek foyda keltirishi, texnologik rivojlanishdagi farq qisqarishi uchun bor imkoniyatlarni safarbar etishimiz zarur, — dedi davlatimiz rahbari.

Shu maqsadda Texnologik ishonch va sun‘iy intellekt bilan mas‘uliyat bilan foydalanish bo‘yicha Osiyo tashabbusi ilgari surildi. Uni amalga oshirish doirasida OHICHK huzurida ekspertlar maydonini tashkil etish taklifi ham bildirildi. Unda mutaxassislar umumiy tavsiyalarni ishlab chiqish va amaliy choralarni kelishib olish imkoniga ega bo‘ladilar.

Shu bilan birga, OHICHKga a‘zo davlatlarning iqlim o‘zgarishlariga moslashish borasidagi sa‘y-harakatlarini birlashtirish maqsadida Iqlim barqarorligi bo‘yicha hamkorlikni yo‘lga qo‘yish taklif etildi.

O‘zbekiston OHICHKning Inson mezon bo‘yicha koordinatori ekanini inobatga olib, kelgusi yili mamlakatimiz Inson salohiyatini rivojlantirish bo‘yicha forumni o‘tkazishga

tayyorligi, bu borada Kengashning 2028-yilga qadar bo‘lgan davrga mo‘ljallangan Harakatlar dasturini ishlab chiqish muhimligi ta‘kidlandi.

O‘zbekiston Qo‘shilmaslik harakatiga raislikni qabul qilishi munosabati bilan davlatimiz rahbari barchani tashkilotning kelgusi yili Toshkent shahrida o‘tkaziladigan yigirmanchi sammitiga taklif qildi.

Mamlakatimiz yetakchisi so‘zining yakunida OHICHKning tashkiliy asoslarini yanada mustahkamlash va uning nizomini takomillashtirish borasidagi ishlarni hamda Kengashning bosh kotibi lavozimiga Ozarbayjon tomonidan ilgari surilgan nomzodni qo‘llab-quvvatlashini bildirib, Ozarbayjonning Kengashga raislikni 2028-yilgacha davom ettirish niyatini olqishladi.

Sammitda davlatlar yetakchilari, mamlakatlar va xalqaro tashkilotlar delegatsiyalari rahbarlari ham so‘zga chiqdi.

Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha kengash sammiti doirasida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Qatar Davlati Amiri Shayx Tamim bin Hamad Ol Soniy bilan uchrashuv o‘tkazdi.

Suhbat avvalida ikki mamlakat o‘rtasidagi strategik sheriklik munosabatlari va ko‘p qirrali amaliy hamkorlik izchil rivojlanib borayotgani mamnuviyat bilan qayd etildi.

So‘nggi yillarda oliy darajadagi samarali muloqotlar tufayli o‘zaro aloqalar yangi sifat bosqichiga ko‘tarilgani ta‘kidlandi. Bugungi kunda Qatar kompaniyalari bilan energetika, kimyo sanoati, oziq-ovqat xavfsizligi, transport, qurilish kabi sohalarida faol ishlar olib borilmoqda, joriy yil boshidan buyon investitsiyalar o‘zlashtirilishi sezilarli darajada oshdi.

Shuningdek, jadal rivojlanib borayotgan madaniy-gumanitar aloqalar xalqlarimizni yanada yaqinlashtirishga xizmat qilmoqda.

Uchrashuvda ikki tomonlama hamkorlikning istiqbolli yo‘nalishlari ham belgilab olindi. Xususan, dekabr oyida o‘tadigan Doha forumida O‘zbekistondan nufuzli delegatsiya ishtirok etishi, tadbir doirasida Hukumatlararo qo‘shma komissiya va Ishbilarmonlar kengashi yig‘inlarini o‘tkazish rejalashtirilmoqda.

Yetakchilar xalqaro va mintaqaviy ahamiyatga molik dolzarb masalalar yuzasidan ham fikr almashdilar.

Shundan so‘ng O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Laos Xalq Demokratik Respublikasi Prezidenti Txonglun Sisulit bilan uchrashuvi bo‘lib o‘tdi.

Davomi 2-betda

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI SHAVKAT MIRZIYOYEVNING OSIYODA HAMKORLIK VA ISHONCH CHORALARI BO‘YICHA KENGASHNING YETTINCHI SAMMITIDAGI NUTQI

Hurmatli Ilhom Geydarovich!

Hurmatli davlatlar va delegatsiyalar rahbarlari!

Xonimlar va janoblar!

Betakror Ozarbayjon zaminiga yana bir bortashrif buyurish hamda Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha kengashning yettinchi sammiti ishtirokchilarini qutlash sharafiga muyassar bo‘lganimdan behad mamnunman.

Avvalambor, Ozarbayjon Respublikasi Prezidenti, hurmatli Ilhom Geydarovich Aliyevga samimiy qabul hamda sammitni yuksak darajada tashkil etgani uchun minnatdorlik bildiraman.

Hozirgi murakkab davrda Sizning muvaffaqiyatli yetakchiligingizda Ozarbayjon jadal rivojlanmoqda, uning jahondagi obro‘-e‘tibori va nufuzi oshmoqda, qardosh xalqingizning farovonligi izchil o‘smoqda. Bu bizda mamlakat rahbariyatiga nisbatan yuksak hurmat tuyg‘ularini kuchaytirmoqda.

Shuningdek, biz Ozarbayjonning ushbu Kengashdagi samarali raisligini yuqori baholaymiz. Bu davrda Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha kengash doirasida o‘zaro muloqotimiz yanada mazmunli tus olib, amaliy natijalarga boy bo‘ldi.

Hurmatli sammit ishtirokchilari!

Hammamiz guvohmiz, bugungi kunda dunyo chuqur geosiyosiy o‘zgarishlarni boshidan kechirmoqda.

Yangi tahdid va xatarlar paydo bo‘lmoqda. Bu vaziyat bizdan yanada yaqin hamkorlik va birgalikda qarorlar qabul qilishni talab etadi.

Ayniqsa, Osiyoning turli hududlaridagi qurolli nizolar barchamizni chuqur xavotirga solmoqda. Ularning oqibatdori mojaro hududidan tashqariga chiqib ketmoqda, siz bilan biz yashayotgan mintaga xavfsizligiga jiddiy putur yetkazmoqda, global iqtisodiyotga zarar keltirmoqda va millionlab insonlar hayotiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Bizning bu boradagi pozitsiyamiz aniq va qat‘iy: har qanday nizo va kelishmovchiliklar faqat tinch yo‘l bilan, siyosiy-diplomatik vositalar orqali, xalqaro huquq va barcha tomonlar manfaatlarini inobatga olgan holda hal etilishi zarur.

Qit‘amizda nizolarning yanada keskinlashuviga yo‘l qo‘ymaslik g‘oyat muhim. Biz Yaqin Sharqdagi qarama-qarshilik va G‘azodagi gumanitar vaziyatni katta tashvish bilan kuzatib boryapmiz. Ushbu mintaqada tezroq tinchlik va barqarorlik o‘rnatilishi tarafdorimiz.

Muloqot susaygan joyda noto‘g‘ri qarorlar qabul qilish xavfi ortadi. Shu

bois, biz siyosiy kelishmovchiliklar qurolli to‘qnashuvlarga aylanib ketmasligi uchun barcha imkoniyatlarni ishga solishimiz zarur. Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha kengashning o‘rni va ta‘sir kuchini aynan shunda ko‘ramiz. Kengashning asosiy maqsadi Osiyoda o‘zaro hamkorlikning yaxlit infratuzilmasini shakllantirish bo‘lishi kerak.

Bu o‘rinda gap o‘zaro uyg‘un va oldindan taxmin qilish mumkin bo‘lgan harakatlar, zimmamizga olgan majburiyatlarni bajarish asosidagi munosabatlarning barqaror tizimini yaratish haqida bormoqda. Bu nizolarning oldini olish va o‘zaro maqbul qarorlarni topish imkonini beradi.

Shu munosabat bilan biz Osiyoda ishonch infratuzilmasini shakllantirish konsepsiyasini ishlab chiqishni taklif etamiz. Ushbu hujjatda Kengashni uzoq muddatli rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari, davlatlar o‘rtasida o‘zaro bog‘liqlikni va hamkorlikni kengaytirish bo‘yicha aniq chora-tadbirlar belgilab berilishi lozim. Xususan, transport va energetika bo‘yicha qo‘shma loyihalar, savdo va raqamli aloqalarni rivojlantirish, madaniy-gumanitar almashuvlar katta ahamiyatga ega.

Siyosiy vaziyat qanday bo‘lishidan qat‘i nazar, davlatlar o‘rtasidagi o‘zaro ishonch

munosabatlarning doimiy va mustahkam poydevoriga aylanishi shart.

Hurmatli delegatsiyalar rahbarlari!

Hozirgi shiddatli texnologik taraqqiyot va iqlim o‘zgarishlari barchamizning oldimizga yangi vazifalarni qo‘ymoqda.

Ma‘lumki, sun‘iy intellekt kundalik hayotimizni tez o‘zgartirmoqda. U cheksiz imkoniyatlar yaratish bilan birga, jiddiy xavf-xatarlarni ham keltirib chiqarmoqda.

Endilikda biz raqamli taraqqiyot barchaga birdek foyda keltirishi, texnologik rivojlanishdagi farq qisqarishi uchun bor imkoniyatlarni safarbar etishimiz zarur. Shu maqsadda Texnologik ishonch va sun‘iy intellekt bilan mas‘uliyat bilan foydalanish bo‘yicha Osiyo tashabbusini ilgari suramiz. Buning uchun Kengash doirasida Ekspertlar maydonini tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Unda mamlakatlarimiz mutaxassislari umumiy tavsiyalarni ishlab chiqishi va amaliy choralarni kelishib olishi mumkin bo‘ladi.

Shu bilan birga, Kengash iqlim o‘zgarishlariga moslashish uchun davlatlarning kuch va imkoniyatlarini birlashtira oladi deb hisoblaymiz. Buning uchun Iqlim barqarorligi sohasida sheriklik qilish bo‘yicha tashabbusni taklif etamiz. Bu suvni tejaydigan texnologiyalarni

birgalikda joriy etish, “yashil” energetikani rivojlantirish va atrof-muhit holatini doimiy kuzatib borish imkonini beradi. Shu tariqa ehtimoliy xavf-xatarlarni kamaytirishimiz va kelajak avlodlar uchun tabiiy resurslarni saqlab qolishimiz mumkin.

Hurmatli hamkasblar!

O‘zbekiston Kengashning Inson mezon bo‘yicha koordinatori sifatida ta‘lim, madaniyat va gumanitar sohalaridagi aloqalarni rivojlantirishga katta e‘tibor qaratmoqda.

Biz kelgusi yili Inson salohiyatini rivojlantirish bo‘yicha forumni o‘tkazishga tayyormiz. Mazkur anjumanda yoshlar va xotin-qizlar uchun yangi imkoniyatlar yaratish, sifatli ta‘limdan foydalanish, raqamli transformatsiya sharoitida inson huquqlarini himoya qilish kabi masalalarni alohida ko‘rib chiqish rejalashtirilmoqda.

Ushbu sohadagi qo‘shma hamkorligimiz yanada izchil bo‘lishi uchun Kengashning yaqin ikki yilga mo‘ljallangan Harakatlar dasturini ishlab chiqishni taklif etamiz.

Hurmatli sammit ishtirokchilari! Kelgusi yili O‘zbekiston Qo‘shilmaslik harakatining yigirmanchi sammitiga mezbon bo‘ladi va mamlakatimiz 2030-yilga qadar ushbu tashkilotga raislik qiladi.

Qo‘shilmaslik harakati hamda Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha kengashning maqsad va tamoyillari ko‘p jihatdan bir-biriga o‘xshash va yaqindir.

Toshkent sammiti xalqaro hamkorlikni mustahkamlash va nizolarning oldini olish tizimini shakllantirishda muhim voqea bo‘lishiga umid qilamiz. Barchangizni ushbu forumda ishtirok etishga taklif qilaman.

Hurmatli delegatsiyalar rahbarlari!

So‘zinning yakunida shuni alohida ta‘kidlamochimkan: O‘zbekiston Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha Kengashning tashkiliy asoslarini yanada mustahkamlash va uning nizomini takomillashtirish borasidagi ishlarni qo‘llab-quvvatlaydi. Bu yerda ilgari surilayotgan tashabbuslar o‘z amaliy ijrosini topishi muhimdir.

Fursatdan foydalanib, Laosning Kengashga a‘zo davlat maqomini olgani munosabati bilan hurmatli Prezident Txonglun Sisulit Janobi Oliyalarini tabriklayman.

Kengashning Bosh kotibi lavozimiga Ozarbayjon vakili nomzodini qo‘llab-quvvatlaymiz. Ozarbayjon tomonining Kengashga raislikni 2028-yilgacha davom ettirish niyatini olqishlaymiz. Ushbu mas‘uliyatli missiyani bajarishda ulkan muvaffaqiyatlar tilaymiz.

2026-yil 16-oktabr, 214-son

BOKU SAMMITI: DAVLATLAR O‘RTASIDAGI O‘ZARO ISHONCH MUNOSABATLARNING MUSTAHKAM POYDEVORIGA AYLANISHI SHART

Boshlanishi 1-betda

O‘zbekiston — Laos munosabatlarini yangi bosqichga olib chiqish masalalari muhokama qilindi.

O‘zaro savdo hajmini oshirish, ishbilarmonlik aloqalarini rivojlantirish, transport, logistika, farmatsevtika, tibbiyot, turizm va boshqa sohalarida qo‘shma loyihalarni ilgari surish ustuvor yo‘nalishlar sifatida qayd etildi.

Savdo-iqtisodiy hamkorlikning huquqiy asoslarini kengaytirish hamda ta‘lim va madaniyat sohalaridagi almashinuvlarni faollashtirish muhimligi ta‘kidlandi.

Yetakchilar mintaqaviy va xalqaro kun tartibidagi dolzarb masalalar yuzasidan ham fikr almashdilar.

Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha kengash sammiti doirasida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Kambodja Qirolligi Bosh vaziri Xun Manetni qabul qildi.

Ikki mamlakat o‘rtasidagi amaliy hamkorlikni yanada rivojlantirish istiqbollari ko‘rib chiqildi.

Tizimli siyosiy muloqotni yo‘lga qo‘yish, parlamentlararo, madaniy-gumanitar va sayyohlik yo‘nalishlaridagi almashinuvlarni faollashtirish muhimligi ta‘kidlandi.

Tovar ayirboshlash hajmini oshirish bo‘yicha amaliy choralar ko‘rish, jumladan, mamlakatlarning sanoat salohiyatini namoyish etish uchun ko‘rgazmalar o‘tkazish va ishbilarmonlik delegatsiyalarining tashriflarini tashkil etish masalalariga alohida e‘tibor qaratildi.

Tomonlar bu borada savdo-iqtisodiy va investitsiya sohalaridagi

asosiy kelishuvlarni ishlab chiqishni jadallashtirishga kelishib oldilar.

Xalqaro va mintaqaviy ahamiyatga molik dolzarb masalalar, xususan, BMT, SHHT, ASEAN, Qo‘shilmaslik harakati va boshqa tuzilmalar doirasidagi yaqin hamkorlikni davom ettirish yuzasidan ham fikr almashildi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Vyetnam Sotsialistik Respublikasi vitse-prezidenti Vo Txi An Suan bilan uchrashdi.

Ikki mamlakat o‘rtasidagi o‘zaro manfaatli aloqalarni mustahkamlash va yanada kengaytirishning amaliy jihatlari ko‘rib chiqildi.

Uchrashuv avvalida Vyetnam delegasiyasi rahbari O‘zbekiston yetakchisiga Vyetnam Kommunistik partiyasi Markaziy qo‘mitasi Bosh kotibi, mamlakat Prezidenti To Lamning samimiy salomi va ezgu tilaklarini yetkazdi.

Tomonlar O‘zbekiston — Vyetnam munosabatlari jadal rivojlanib borayotganidan mamnunligini ta‘kidladilar. O‘zaro tovar ayirboshlash hajmi izchil ortib bormoqda, turli darajalarda muntazam aloqalar yo‘lga qo‘yilgan.

Neft-kimyo, elektrotexnika va to‘qimachilik sanoati, qishloq xo‘jaligi sohalarida qo‘shma loyihalarni amalga oshirish uchun keng imkoniyatlar mavjudligi qayd etildi.

Mintaqaviy va xalqaro ahamiyatga molik dolzarb masalalar yuzasidan ham fikr almashildi.

Shu bilan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Ozarbayjon Respublikasiga amaliy tashrifi yakunlandi.

O‘ZA

O‘ZBEKISTON – OZARBAYJON: YAGONA TARIXDAN MUSHTARAK MAQSADLAR SARI

Ayten QURBONOVA, Ozarbayjon Milliy fanlar akademiyasi Nizomiy Ganjaviy nomidagi Adabiyot instituti katta ilmiy xodimi, turkolog olim

Ming yilliklar silsilasida namoyon bo‘ladigan bir xil urf-odatlari, mustarak madaniyat va umumiy milliy qadriyatlar xalqlarimiz o‘rtasidagi aloqalar nechog‘liq qadimiy va yaqin ekanini isbotlaydi. Ushbu jarayonning eng yuqori rivojlanish bosqichi Ilhom Aliyev va Shavkat Mirziyoyev rahbarligi davriga to‘g‘ri keladi.

Yaqin yillarda O‘zbekiston — Ozarbayjon aloqalari sezilarli jadallashdi, shu yil avgust oyida esa Toshkent shahrida ikki davlat rahbarlari tomonidan Abadiy do‘stlik to‘g‘risidagi shartnoma imzolanishi ushbu rivojlanish jarayonining tarixiy cho‘qqilaridan biri bo‘ldi. Mazkur hujjat nafaqat ikki Prezidentning siyosiy irodasini, balki O‘zbekiston va Ozarbayjonning kelajakka birgalikda intilish borasidagi qat‘iy qarorini ham ifodalaydi.

Osiyoda hamkorlik va ishonch choralari bo‘yicha kengashning shu yil 14-15-oktabr kunlari Boku shahrida bo‘lib o‘tgan yettinchi sammitida ishtirok etish maqsadida Shavkat Mirziyoyev amaliy tashrif bilan Ozarbayjonga bordi. Tashrif doirasida Ozarbayjon Prezidenti Ilhom Aliyev bilan uchrashuv o‘tkazdi.

Uchrashuvda Ilhom Aliyev avgust oyida O‘zbekistonga tashrifini mamnuniyat bilan

O‘zbek va ozar xalqlari do‘stligi, davlatlarimiz o‘rtasidagi hamkorlik munosabatlari kecha yoki bugun paydo bo‘lib qolmagan, tarixiy ildizlari juda chuqur. Umumiy madaniy xotira, adabiyot, ilm-fan, ma‘rifatparvarlik va XX asrning murakkab ijtimoiy jarayonlariga nazar tashlasak, ikki xalqning doim do‘stona munosabatda bo‘lganini ko‘ramiz. Zero, bu ikki qardosh xalq ildizlari insoniyat tarixining eng qadimgi davrlariga borib taqaladigan, “Turkiy dunyo” deb ataluvchi ulkan daraxtning ikki shoxidir.

yodga oldi. Ikki davlat rahbari tashrifda erishilgan kelishuvlarning tez va sifatli amaliyotga tatbiq etilayotganini qayd etdi. Strategik sheriklik va ittifoqchilik munosabatlarini yanada rivojlantirishning dolzarb masalalari ko‘rib chiqildi.

Ikki davlatning yagona maqsadi va o‘zaro hamkorlikda taraqqiy etishi xalqaro sammit va uchrashuvlarda ham bir safda turishidan namoyon bo‘lmoqda. Ko‘plab masalalarda bir-birlarining taklif va tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlamoqda.

Turkiy davlatlar tashkiloti, Markaziy Osiyo va Ozarbayjon davlat rahbarlarining Maslahat uchrashuvi kabi platformalarda o‘zaro hamkorlikda ishlanmoqda. Shu o‘rinda alohida qayd etish zarurki, Markaziy Osiyo davlat rahbarlarining Maslahat uchrashuviga Ozarbayjonni qo‘shish tashabbusini aynan O‘zbekiston Prezidenti ilgari surgandi.

Bugungi O‘zbekiston — Ozarbayjon munosabatlarini Prezidentlarimiz o‘rtasida shakllangan yuqori darajadagi siyosiy muloqotsiz tasavvur qilib bo‘lmaydi. Ikki davlat rahbarlarining muntazam uchrashuvlari, o‘zaro tashriflari va telefon muloqotlari O‘zbekiston va Ozarbayjon o‘rtasidagi siyosiy aloqalarni doimiy va barqaror jarayonga aylantirdi.

Davlatlarimiz o‘rtasidagi mustahkam do‘stlik va birodarlik, avvalo, ikki davlat rahbarining shaxsiy do‘stona munosabatlarida mujassam.

Prezidentlarimizning uchrashuvlarda bir-biriga “aziz birodarim” deb murojaat qilishi shunchaki diplomatik odob ifodasi emas, balki ikki xalq o‘rtasidagi tarixiy va ma‘naviy yaqinlikning siyosiy darajadagi aksidir.

Aynan mana shu o‘zaro ishonch tufayli so‘nggi yillarda O‘zbekiston — Ozarbayjon munosabatlari yangi bosqichga ko‘tarilib, strategik sheriklikdan ittifoqchilik darajasiga yetdi.

Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, yil boshidan buyon ikki mamlakat o‘rtasidagi o‘zaro tovar ayirboshlash hajmi 30 foiz oshgan. Bu davlatlarimiz o‘rtasida turli yo‘nalishlar, masalan, geologiya, energetika, qurilish, transport-logistika, yengil sanoat, turizm, ilm-fan, ta‘lim kabi sohalaridagi hamkorlik yil sayin kengayib borayotgani mahsulidir. Tarixiy rivojlanish davri bir-biriga qorishib ketgan ikki mamlakatning kelajagini ham bir-biridan ayro tasavvur etib bo‘lmaydi.

Prezidentlarimiz o‘rtasidagi siyosiy muloqot yaratgan yangi muhit Boku va Toshkent orasidagi masofani ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy-ma‘rifiy jihatdan ancha qisqartirdi. Bugun toshkentlik ishbilarmonlar Bokuda, ozarbayjonliklar esa Toshkentda ko‘plab investitsion loyihalarni amalga oshirmoqda.

So‘nggi yillarda davlatlararo tashriflar faollashuvi, iqtisodiy loyihalar kengayishi, ta‘lim va madaniyat sohasidagi hamkorlik chuqurlashuvi, O‘zbekistonning Qorabog‘ni tiklash jarayonidagi faol ishtiroki ikki tomonlama munosabatlar mazmunini tubdan o‘zgartirdi. Agar bir vaqtlar Nizomiy va Navoiy o‘rtasidagi ma‘naviy ko‘priknı kitoblari barpo etgan bo‘lsa, bugungi

kunda ushbu ko‘prikdan talabalar, olimlar, tadbirkorlar, sayyohlar, yangi loyiha va investitsiyalar o‘tmoqda.

Agar XX asr boshlarida zaminlarimiz o‘rtasida gazetalari hamda kitoblari g‘oyalari tashuvchisi bo‘lgan bo‘lsa, XXI asrda umumiy iqtisodiy, siyosiy, ilmiy va madaniy tashabbuslar harakat qilmoqda. Agar qatag‘on yillarida xalqlarimizning buyuk ziyolilari umumiy fojiani boshdan kechirgan bo‘lsa, bugungi kunda ularning vorislari umumiy kelajakni qurish imkoniyatlarini muhokama qilmoqda va amalga oshirmoqda.

Birgina misol, o‘tgan yili O‘zbekiston va Ozarbayjon Prezidentlari Boku shahrida “O‘zbekiston” bog‘iga poydevor qo‘ydi. Bog‘da O‘zbekiston, jumladan, Toshkent, Samarqand, Buxoro, Xiva va Qo‘qon shaharlarining boy tarixi, me‘moriy va madaniyatini aks ettiruvchi noyob muhit yaratilishi rejalashtirilgan. “Oq shahar”da qurilayotgan maskan davlatlarimiz va xalqlarimiz o‘rtasidagi qardoshlik va do‘stlik ramzidir.

Yangi Toshkentda esa “Ozarbayjon” bog‘ini barpo etish ishlari jadal sur‘atda bormoqda. Bu yerda Ozarbayjonning boy madaniyati, ko‘p asrlik tarixi va milliy an‘analarini aks ettiradigan zamonaviy jamoat makoni tashkil etiladi. Albatta, davlatlarimizning markaziy shaharlarida barpo etilayotgan bog‘lar ikki qardosh xalqning madaniy yaqinligi va do‘stligini namoyon etib, ko‘ngillarni birlashtiradi.

Birso‘z bilan aytganda, ikki xalq birlashib, hamkorlikda mamlakatlarimiz taraqqiyoti uchun ilg‘or qadamlar tashlamoqda. Shunday ekan, O‘zbekiston va Ozarbayjon yoshlari ko‘prik vazifasini bajarib, shonli umumiy o‘tmishimizni ulug‘vor mushtarak kelajagimiz bilan bog‘laydi.

Bundan chamasi olti oylar ilgari poytaxtimizga mehmon bo‘lib borganim. O‘shanda katta magistrat yuqalab yurar ekanmiz, olisdan tog‘larga tutashib ketganday ko‘rinadigan muhtasham binolarga ko‘zim tushdi.

To‘g‘risi, butun mamlakat hozir katta bunyodkorlik maydoniga aylangan. Bunday kengliklarda birdan katta shaharlar paydo bo‘lishi kishini ajablantirmay qo‘ydi. Ilgari 3-4 qavatdan yuqori bino qurilmagan, umrimning 85 yili o‘tgan Termiz shahrida ham bugun 16-18 qavatli binolar qad rostlashi odatiy hol bo‘lib qoldi. Infratuzilma rivojlangan davlatlardagidan qolishmaydi. Shu sabab ham hayratlanishim qiyin. Ko‘z o‘rganib qolar, odam kechagi kunni tez unutar ekan-da!

— Yangi Toshkent bunyod etilyapti! — deydi hamrohim haligi binolarga qarab.

Xalqimizda “Yaxshi narsani ko‘rmoq — ko‘z quvonchi, yaxshi so‘zni eshitmoq — dil quvonchi” degan naql bor. Qiziqishim ortib, mashinani shu tomon yo‘naltirdim. Darvoqe, yana bir gap: yoshim saksandan oshib ketgan bo‘lsa-da, mashina haydab, Surxondaryodan Toshkentga 750 kilometr yo‘l bosib kela olaman. Yo‘llarning ravonligi, tartibliqligi bir sabab bo‘lsa, yurtdagi katta o‘zgarishlarni kuzatib, tomosha qilib, har bir hududda o‘zim singari keksalarning gurgunini olib, zavqlanib yo‘l yurishga nima yetsin!

Yangi Toshkent meni chindan hayratlantirdi. Binolarning balandligini kuzatib, boshimdagi do‘ppimni tutib yurdim. Sharoitlarini ko‘rib, g‘oyat sevindim. Ko‘p davlatlarda bo‘lganman, lekin bunday

loyiha asosidagi manzilni ko‘rmaganman. Shu bilan birga, O‘zbekistonning turli hududida bo‘lgan inson sifatida tushunganim va anglaganim shuki, chindan ham Yangi Toshkent mamlakatimiz tarixidagi eng yirik shaharsozlik loyihasi bo‘libdi.

Davlatimiz rahbari kuni kecha Yangi Toshkentda bunyod etilgan inshootlarni ishga tushirish va yangi loyihalarning qurilishiga start berish marosimida ishtirok etdi. Ushbu tadbirda videokonferensaloqa tizimi orqali Surxondaryodan turib qatnashdim. Toshkentdagi Chirchiq va Qorasuv daryolari oralig‘idagi bu hudud chinakam ulkan bunyodkorlik maydoniga aylanganini ko‘rib zavqlandim. Bu yerda nafaqat turar joylar, balki universitetlar, kutubxona va amfiteatr qurilayotgan ekan. Shaharda 2000 gektar yashil maydon va 500 gektarli istirohat bog‘i tashkil etilishini eshitib, bu shahar yashil va havosi musaffo maskanga aylanishini angladim.

Poytaxtning har bir tumaniga va respublikaning qolgan 13 ta hududiga Yangi Toshkentdan 100 gektardan maydon birkitirildi. Endi bu shaharda biz — surxondaryoliklar singari barcha o‘zbekistonliklarning ulushi, uni bunyod etishga qo‘shadigan hisssasi bor. Bu — cheksiz faxr. Axir katta tarixni ellar birlashib bunyod etganiga misollar bisyor!

Qurilish ishlaringning tezlashishi xalqimiz uchun farovonlik belgisi. Chunki shuncha maydondagi qurilishda o‘zimizning farzandlarimiz — mehnatkash, ishining ustasi bo‘lgan qurovchilarimiz ishlaydi. Bu qo‘shimcha ish o‘rni, oilalarga vatandan

Orziqul SOATOV, “Nuroniy” jamg‘armasi Surxondaryo viloyati bo‘limi raisi

olislamay daromad topish imkoni degani. Demak, viloyatlar nafaqat iqtisodiy va tashkiliy, balki ishchi kuchi jihatdan ham Yangi Toshkentni bunyod etishda faol ishtirok etadi.

Surxondaryoda keksa avlod vakillarining boy hayotiy tajribasidan foydalangan holda yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga bosh bo‘lib kelyapman. Davra subhatlarida, yig‘ilishlarda bot-bot quyidagi gapni takrorlayman: “Haq gap: hozir butun dunyo har tomonlama tahlikali bo‘lgan paytda bunday yirik loyihani boshlash, uddalash va inson qadrini ulug‘lab, xalqqa topshirish uchun katta jasorat, ertangi kunga ulug‘ ishonch kerak”.

Yangi Toshkent qurilishi, shubhasiz, mamlakatimiz bunyodkorlik salohiyati va imkoniyatlarini o‘zida aks ettirayotgan ulkan loyihadir. Lekin uning haqiqiy mahobatini chiroyli binolar qurilishi emas, odamlar hayoti qanchalik yaxshilanishi bilan o‘lchashimiz kerak. Shu ma‘noda, qurib bitkazilgan va istiqbolda barpo etilishi rejalashtirilayotgan keng ko‘chalar, yashil hududlar, ta‘lim muassasalari, madaniy-ma‘rifiy obyektlar, shifoxonalar, ma‘muriy binolar faqat xalqimiz turmush tarzini, yashash sharoitini yuksaltirishga xizmat qilishi aniq.

Mazkur loyiha Prezidentimizning doimiy e‘tibori va nazoratida amalga oshirilayotir. 12-oktabr kuni ham davlatimiz rahbari Yangi Toshkentga tashrif buyurib, bu yerda bunyod etilgan inshootlarni ishga tushirish va yangi loyihalar qurilishiga start berish marosimida ishtirok etdi. Shuningdek, hududda yirik loyihalarni ro‘yobga chiqarayotgan investor va tadbirkorlar bilan ochiq muloqot o‘tkazdi.

“Yangi Toshkent faqat yangi uy-joy quriladigan hudud emas!”. Prezidentimizning shu gapi meni bag‘oyat xursand qildi. Bu gapni qanday izohlash mumkin? Avvalo, Yangi Toshkent zamonaviy biznes, ta‘lim, tibbiyot, madaniyat va ma‘rifat, turizm va xizmat ko‘rsatishni o‘zida jamlagan markaz bo‘ladi. Hududdan, shuningdek, Milliy teatr, O‘zbekiston Milliy kutubxonasining yangi binosi, Alisher Navoiy nomidagi xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, Adabiyot muzeyi va Milliy maqom markazi kabi madaniy-ma‘rifiy majmualar joy oladi.

O‘zim mazkur hududdan uncha uzoq bo‘lmagan Yashnobod tumanida istiqomat qilaman. Davlatimiz rahbari tashrifidan

bo‘ng bu yerda bir guruh faollar bilan kelib, bunyodkorlik ishlari tashil shishga qaror qildik. Kayfiyatimni birgina so‘z bilan ifodalashim mumkin: ko‘rganlarimdan hayratdaman. Bunday manzaraga duch kelishimni tasavvur ham qilmagan edim. Ko‘lammni ko‘rib, ushbu bunyodkorliklar 10-12 yil emas, 3 yilgina avval boshlanganiga ishonging kelmaydi. Chunki asrlarga teng ish bo‘lgan.

Ustozlarimiz bir vaqtlar “Mahallada duv-duv gap” degan film suratga olishgan. Uning boshlanishida chiroyli dilrabo musiqa hamrohligida mahalla hududidagi katta qurilish maydoni ko‘rsatilar edi. Hozir hayratimni “Yangi Toshkentimizda duv-duv gap” deya izohlagan bo‘lardim.

Qurib bitkazilgan Milliy kutubxonani ko‘rdik, “Yangi O‘zbekiston” universiteti binosi bilan tanishdik. Sohil bo‘yi bog‘lari, osmono‘par binolar — bularning bari juda katta mehnat va izlanishlar samarasi ekani ko‘rinib turibdi.

Ayni paytda ijodiy jamoamiz bilan Mahallani rivojlantirish va jamiyatni

Ibrohim RASULOV, kinorejissyor

yuksaltirish yili hamda Vatanimiz mustaqilligining 35 yilligiga bag‘ishlangan “Poydevor” milliy serialini suratga olyapmiz. Yangi Toshkentdagi ishlar ko‘laminı, shiddatini, bunyodkorlar yuzidagi shijoatni ko‘rib motivatsiya, yangi quvvat oldim. Serialning qolgan qismlarini shu yerda suratga olish haqida o‘ylab qoldim. Hozirdanoq xayolimda ssenariy voqealarini tasavvur qilyapman.

Bu yerga kelgan odam yurti, Vatani, xalqimizning yutug‘idan boshi osmonga yetadi. Agar oilamizni, farzandlarimizni bu yerga olib kelsak, amalga oshirilayotgan ishlarni o‘z ko‘zi bilan ko‘rsa, butun dunyo havas qilishi mumkin bo‘lgan bunyodkorlikdan ular ham faxr tuya qanday yaxshi. Axir Yangi Toshkent — o‘zimiznikı!

Yangi O‘zbekiston ruhi

“

MILLIY DASTURLARNI SAMARALI
AMALGA OSHIRISH FAQAT YANGI
QONUNLARNI QABUL QILISHNI EMAS,
BALKI QONUN IJODKORLIGIGA BO‘LGAN
YONDASHUVLARNI ZAMON TALABLARI
ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNI HAM
TAQOZO ETADI.

YETTI MILLIY DASTUR –
TARAQQIYOTIMIZNING BUYUK
DOVONIGA YO‘L

Mavluda XO‘JAYEVA,
Oliy Majlis Qonunchilik palatasi
Spikeri o‘rinbosari

Prezidentimizning
mustaqilligimizning
35 yilligi munosabati
bilan o‘tkazilgan
tantanali marosimdagi
nutqi mamlakatimiz
taraqqiyotining yangi
bosqichini belgilab
bergan muhim siyosiy-
ma’rifiy voqea bo‘ldi.
Unda kelgusi o‘n yillik
yangi O‘zbekiston uchun
milliy yuksalish davri
sifatida e’tilof etilib, inson
qadrini ulug‘lash, xalq
farovonligini oshirish va
barqaror taraqqiyotni
ta’minlashga qaratilgan
ustuvor vazifalar belgilab
berildi.

Ayniqsa, ilgari surilgan yettita milliy
dastur mamlakat hayotining eng muhim
yo‘nalishlarini qamrab olgani bilan
ahamiyatlidir. Ularda inson salohiyatini
rivojlantirish, ta’lim va sog‘liqni saqlash
tizimlarini takomillashtirish, iqtisodiy
imkoniyatlarni kengaytirish, ekologik
barqarorlikni ta’minlash, qonun ustuvorligi
va samarali davlat boshqaruvini shakllantirish
kabi ustuvor vazifalar o‘z ifodasini topdi.

Inson kapitali — asosiy
harakatlantiruvchi kuch

Mamlakat taraqqiyotining eng muhim
omili inson salohiyatidir. Chunki har qanday
islohot va yangilanishning natijasi, avvalo,
bilimli, sog‘lom va faol fuqarolarga bog‘liq.
Shu bois, birinchi milliy dasturda
inson kapitalini rivojlantirish, bilim va
malakani mamlakat taraqqiyotining asosiy
harakatlantiruvchi kuchiga aylantirish
ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Unda ta’lim sohasini yanada rivojlantirish,
yoshlarga sifatli bilim berish va zamonaviy
kasblarni egallashi uchun zarur sharoitlar
yaratishga qaratilgan maqsadlar o‘rin olgan.
Jumladan, olti yoshli bolalarni maktabga
tayyorlov guruhlarini bilan to‘liq qamrab olish,
texnikumlarda ta’lim oluvchilar qamrovini
oshirish, milliy universitetlar nufuzini
yuksaltirish kabi muhim vazifalar aks etgan.

Bugungi kunda ta’lim, mehnat va ilm-
fan sohalarini rivojlantirish uchun zarur
huquqiy asoslar yaratilgan. Endilikda asosiy
vazifa ushbu sohalar o‘rtasidagi hamkorlikni
kuchaytirish va ta’lim tizimini mehnat bozori
talablari bilan uyg‘unlashtirishdan iborat.
Zero, hozir ish beruvchilar nafaqat diplom,
balki amaliy ko‘nikmaga, zamonaviy bilim
va o‘zgaruvchan sharoitlarga moslasha
oladigan mutaxassislarga ehtiyoj sezmoqda.

Shuning uchun kasb standartlarini
ishlab chiqishda ish beruvchilar ishtirokini
kengaytirish juda muhim. Chunki qaysi
sohalarga qanday mutaxassislar kerakligini
amaliyot va ishlab chiqarish vakillari yaxshi

biladi. Shu nuqtai nazardan, yoshlarni
kasbga tayyorlash, ularga amaliyot o‘tash
imkoniyatini yaratish va kelgusida ish
bilan ta’minlash jarayonlarida korxonalar
ishtirokini rag‘batlantirish lozim bo‘ladi.

Bu borada deputatlar zimmasiga ham
muhim vazifalar yuklanadi. Eng avvalo,
ta’lim sohasiga ajratilayotgan mablag‘dan
qanchalik samarali foydalanilayotgani, ular
qanday natija berayotganini doimiy o‘rganib
borishimiz kerak.

Eng oliy ne‘mat

Inson hayotida eng katta boylik —
salomatlik. Faqat sog‘lom jamiyatgina
barqaror taraqqiyot va farovon kelajakni
ta’minlay oladi. Shu bois, o‘tgan davrda
sog‘liqni saqlash sohasiga yo‘naltirilayotgan
mablag‘ hajmi sezilarli darajada oshdi.

Jumladan, yurtimizda 652 ta yangi
tibbiyot muassasasi barpo etilgani aholiga
ko‘rsatilayotgan tibbiy xizmatlar hajmi uch
barobar oshishiga zamin yaratdi.

Ikkinchi milliy dastur aholining sog‘lom
turmush kechirishi, umr davomiyligini
oshirish va tibbiy xizmatlardan foydalanish
imkoniyatlarini yanada kengaytirishga
qaratilgani bilan alohida e’tiborga molik.

Yangi yondashuvlardan biri aholi
salomatligi uchun davlat xarajatlarini
bosqichma-bosqich oshirishdir. Kelgusi
besh yilda ushbu xarajatlarni yalpi ichki
mahsulotning 5 foiziga yetkazish, davlat
tibbiy sug‘urtasini barcha xonadonlarga joriy
etish hamda jahonning nufuzli klinikalarini
mamlakatimiz tibbiyot tizimiga jalb qilish
ko‘zda tutilmoqda.

Tibbiy sug‘urta tizimi joriy etilishi
fuqaro va davlat o‘rtasidagi munosabatlarda
yangi bosqichni boshlaydi. Endi bemor
oddiy xizmat oluvchi emas, balki o‘z huquq
va kafolatlariga ega sug‘urtalangan shaxs
sifatida namoyon bo‘ladi.

Sog‘liqni saqlashda eng muhim
yo‘nalishlardan yana biri kasalliklarning
oldini olishdir. Chunki profilaktikaga
yo‘naltirilgan mablag‘ o‘ddiy xarajat emas,
balki inson hayoti va davlat kelajagiga
kiritilgan samarali sarmoyadir. Faqat
kasallikni erta aniqlash orqali inson
salomatligini saqlab qolish, shu bilan birga,
davolash uchun sarflanadigan mablag‘larni
kamaytirish mumkin.

Bugun sohadagi islohotlar inson
manfaatlarga xizmat qilmoqda. Tizimdagi
ko‘plab hujjatlarini yagona, tushunarli va
zamonaviy talablarga javob beradigan kodeks
asosida birlashtirish esa sohani yanada
samarali boshqarish imkonini beradi.

Yangi iqtisodiy model asosi

Mamlakatimiz oldida turgan eng muhim
vazifalardan biri iqtisodiyotni yangi bosqichga
olib chiqish, uni zamonaviy texnologiyalar
va yuqori qo‘shilgan qiymat yaratadigan
tarmoqlar asosida rivojlantirishdir. Uchinchi
milliy dastur doirasida belgilangan maqsadlar
aynan shu yo‘nalishga qaratilgan.

Kelgusi o‘n yilda 450 milliard dollar
xorijiy investitsiya jalb etish, 2030-yilgacha
yalpi ichki mahsulot hajmini 300 milliard
dollarga yetkazish, sanoatda 2 millionta
yuqori daromadli ish o‘rni yaratish va
aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulotni
10 ming dollardan oshirish kabi vazifalar
iqtisodiyotimizni sifat jihatidan yangi
bosqichga olib chiqishni ko‘zda tutadi.

Bu eisa xomashyoga asoslangan
iqtisodiyotdan innovatsiya va yuqori
texnologiyalarga tayangan iqtisodiyotga, o‘ddiy
mehnatdan esa yuqori samarador va bilimga
asoslangan mehnatga o‘tishni anglatadi.

Milliy dasturlarda belgilangan ustuvor vazifalarning huquqiy asoslarini yaratish,
qonunchilik bazasini takomillashtirish hamda qabul qilingan hujjatlar ijrosini
aniq mezonlar asosida nazorat qilish bugungi qonun ijodkorligining eng muhim
vazifalaridan biridir.

Avvallari asosiy e’tibor yer, bino, moddiy
mulk va an’anaviy savdo munosabatlarga
qaratilgan bo‘lsa, bugungi raqamli
iqtisodiyotda eng qimmatli aktivlar ko‘pincha
ko‘zga ko‘rinmaydi. Bular kompyuter
dasturlari, ma’lumotlar bazalari, ilmiy
ishlanmalar, ixtirolar va brendlardir.

Masalan, yosh tadbirkor tomonidan
yaratilgan zamonaviy mobil ilovaga xorijlik
investor mablag‘ kiritmoqchi bo‘lsa, u,
avvalo, o‘z huquqlari qanday himoya
qilinishi, ehtimoliy nizolar qanday hal etilishi
va qonun-qoidalarining barqarorligi haqida
aniq kafolatlariga ega bo‘lishni istaydi.
Chunki ishonchli huquqiy muhit bo‘lmasa,
investitsiya oqimi boshqa bozorlarga
yo‘nalishi mumkin.

Shu ma’noda, startaplar, ventur
moliyalashtirish, raqamli aktivlar
va zamonaviy texnologiyalar uchun mos
huquqiy mexanizmlarni yaratish g‘oyatda
muhimdir.

Bugun biznesning o‘zishini
qo‘llab-quvvatlaydigan, tadbirkorlarni
rag‘batlantiradigan tizimni shakllantirish
ham juda dolzarb. Bu borada yangi huquqiy
yondashuvlarga o‘tish bo‘yicha dastlabki
qadamlar tashlanmoqda. Xususan, “Toshkent
xalqaro moliya markazi to‘g‘risida”gi kons-
titutsiyaviy qonun asosida yangi iqtisodiy
munosabatlar uchun maxsus huquqiy tartib
yaratildi.

Tabiatga mas’uliyat —
kelajakka e’tibor

Bugungi kunda iqlim o‘zgarishi, suv
tanqisligi va ekologik muammolar butun
dunyo uchun dolzarb masalaga aylanmoqda.
Bu holat inson hayoti, iqtisodiyot va kelajak
avlodlar farovonligiga bevosita ta’sir
ko‘rsatmoqda.

Shu jihatdan olganda, to‘rtinchi
milliy dasturda suv resurslarini asrash,
ulardan oqilona foydalanish va atrof-muhit
muhofazasini kuchaytirishga alohida e’tibor
qaratilishi muhim ahamiyatga ega. Bu borada
aniq va tizimli chora-tadbirlarni amalga
oshirish bugungi kunning dolzarb vazifasidir.

Ayniqsa, qonunchilik mexanizmlarini
yanada takomillashtirish, suv resurslaridan
tejamkor va samarali foydalanayotgan
subyektlarni rag‘batlantirish, ulardan
isrof-garchilik bilan foydalanganlik uchun
ta’sirchan huquqiy choralarini belgilash kerak.

Binobarin, suv o‘ddiy resurs emas, balki
mamlakatning ekologik barqarorligi va
kelajak avlodlar farovonligini ta’minlovchi
strategik boylikdir. Shu sababli mahalliy
hokimliklarning atrof-muhitni muhofaza
qilish, yashil hududlarni kengaytirish,

daraxtlarni asrash hamda suv resurslaridan
oqilona foydalanish borasidagi mas’uliyatini
yanada oshirish zarur.

Ushbu jarayonda jamoatchilik nazorati
mexanizmlarini kuchaytirish, mahalliy
kengashlarning bu sohadagi vakolat va
faolligini kengaytirish lozim bo‘ladi.

Tabiatni asrashga yondashuv qanchalik
mas’uliyatli bo‘lsa, kelajak avlodlarga
qoldiriladigan meros shunchalik boy bo‘ladi.
Shu maqsadda ekologik sohadagi qonunchilik
bazasini yanada takomillashtirish,
islohotlarni huquqiy jihatdan mustahkamlash
va hududlarda amalga oshirilayotgan ishlar
ustidan parlament nazoratini o‘rnatish
ustuvor vazifalardan biridir.

Sud mustaqilligi —
adolat kafolati

Beshinchi milliy dastur sud mus-
taqilligini kuchaytirish va qonun ustuvorligini
umumiy qadriyatga aylantirishga qaratilgani
bejiz emas. Sababi, adolat qaror topgan
jamiyatdagina iqtisodiy taraqqiyot, ijtimoiy
ishonch va fuqarolarning kelajakka ishonchi
mustahkamlanadi.

Mazkur dasturni oltita boshqa milliy
dasturning huquqiy poydevori deb
ataash mumkin. Zero, qonun ustuvorligi
ta’minlanmas ekan, har qanday islohot va
tashabbusning samaradorligi to‘liq namoyon
bo‘lmaydi.

O‘ddiy misol, fuqaro o‘z huquqini
sud orqali samarali himoya qila olmasa,
belgilangan kafolatlar kutilgan natijani
bermasligi mumkin. Atrof-muhitga zarar
yetkazgan shaxs ham qonuniy javobgarlikka
tortilmasa, eng mukammal ekologik talablar
yetarli samara bermaydi.

Demak, qonun ustuvorligi barcha
sohalardagi islohotlar samaradorligini
ta’minlaydigan asosiy omildir. Bu
yo‘nalishda qonunchilik oldida qator muhim
vazifalar turibdi. Avvalo, sudyalarni tanlash,
tayinlash va ular faoliyati uchun zarur shart-
sharoitlarni yaratish jarayonlarida mustaqillik
kafolatlarini yanada mustahkamlash lozim.

Shuningdek, qonunlarning to‘g‘ridan to‘g‘ri
amal qilishini ta’minlash ham muhim ahamiyatga
ega. Fuqaro o‘z huquq va majburiyatlarini
tushunishi uchun oqitqcha byurokratik to‘siqlarga
dush kelmasligi, qonun unga aniq va tushunarli
yo‘l-yo‘riq berishi kerak.

Qonun ustuvorligi faqat huquqiy tizim
emas, balki huquqiy madaniyat bilan ham
chambarchas bog‘liq. Shu ma’noda, yosh
avlodga maktabdan boshlab huquqiy bilim
va ko‘nikmalar berish, fuqarolarning o‘z
huquqlarini bilishi va ulardan foydalana
olishini ta’minlash juda muhimdir.

Mahalla ishtirokini
kengaytirishga qaratilgan
boshqaruv tamoyili

Oltinchi milliy dastur davlat boshqaruvini
tizimida muhim yangilanishlarni nazarda
tutadi. Unga ko‘ra, tuman byudjeti,
investitsiya dasturlari va infratuzilma
loyihalarini shakllantirishda mahallaning
ishtiroki yanada kengaymoqda.

Agar ilgari mahalla ko‘p hollarda
yuqoridan qabul qilingan qarorlarni ijro
etuvchi bo‘g‘in sifatida namoyon bo‘lgan
bo‘lsa, endi u hudud aholisining haqiqiy
ehtiyollarini belgilaydigan, ustuvor
vazifalarni shakllantiradigan va amalga
oshirilgan ishlar natijasini baholaydigan
muhim institutga aylanmoqda.

Bu tizim samarali ishlashi uchun esa
uning huquqiy mexanizmlari aniq belgilab
qo‘yilishi zarur. Jumladan, mahalla
buyurtmasi qanday tartibda shakllantiriladi?
U tuman byudjeti va rivojlanish dasturlariga
qay tarzda kiritiladi? Agar taklif rad etilsa,
buning asoslari kim tomonidan va qanday
shaklda tushuntiriladi? Belgilangan vazifalar
bajarilmagan taqdirda mas’uliyat kimning
zimmasiga yuklanadi?

Bu kabi savollarga aniq huquqiy javob
bo‘lmasa, mas’uliyat turli idoralar o‘rtasida
tarqalib ketishi mumkin. Natijada aholi
kutgan samaraga erishish qiyinlashadi,
muammolarni hal etishda javobgarlik
masalasi murakkablashadi.

Ayni yo‘nalishda “Tashabbusli budjet”
tajribasi aholining o‘z hududi rivojiga
daxldor qarorlarni qabul qilishdagi faolligini
namoyon etdi. Endi bu tajribani yanada
takomillashtirish, samarali jihatlarini
qonunchilik asosida mustahkamlash muhim
vazifalardan biridir.

Oliy Majlis Qonunchilik palatasi
deputatlari ham mahalladagi dolzarb
masalalarni qonunchilik va byudjet
jarayonlariga olib chiqish, aholi manfaatlarini
ifoda etish hamda qabul qilinayotgan qarorlar
samaradorligini ta’minlashda muhim ko‘prik
vazifasini bajarishi kerak.

Tinchlik va barqarorlik
investitsiya uchun ishonchli
zamindir

Yetinchi milliy dastur mamlakatimizning
tinchlikparvarlik siyosati, do‘stlik
va bag‘rikenglik muhitini yanada
mustahkamlashga qaratilgan muhim
vazifalarni belgilaydi.

Bu bejiz emas. Zero, tinchlik, barqarorlik
va yaxshi qo‘shnichilik munosabatlari

iqtisodiy rivoj uchun
muhim omillardan
biridir.

Tarixiy tajriba
ko‘rsatadiki, barqarorlik
mavjud bo‘lgan joydagina
iqtisodiy faollik va
investitsiya uchun ishonch-
li muhit shakllanadi.
Yaqin o‘tmishda chegara
masalalaridagi ayrim muammolar
nafaqat odamlar harakatiga, balki
tadbirkorlik aloqalari va savdo
jarayonlariga ham ta’sir ko‘rsatdi.

Bugun qo‘shni davlatlar bilan
o‘zaro ishonch va strategik sheriklik
munosabatlari yangi bosqichga
ko‘tarildi. O‘zbekistonning xalqaro
maydondagi ochiq va konstruktiv
siyosati natijasida ko‘plab davlatlar
bilan diplomatik va iqtisodiy aloqalar
izchil rivojlanib borayotir.

Xalqaro tashkilotlar doirasidagi faol
ishtiroki, ko‘p tomonlama hamkorlikni
rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslari
O‘zbekistonning jahon hamjamiyatidagi
o‘rni va nufuzi ortib borayotganidan
dalolat beradi.

Erishilgan yutuqlarni huquqiy
jihatdan mustahkamlash, xususan,
millatlararo totuvlik va vijdon erkinligini
ta’minlash, xorijlik investorlarning huquq
va manfaatlarini ishonchli himoya qilish,
shuningdek, milliy qonunchilikni xalqaro
huquqiy me’yorlar bilan uyg‘unlashtirish
muhim va samarali yo‘nalishlardan biri
hisoblanadi.

Parlament esa xalqaro shartnomalarni
ko‘rib chiqish va ratifikatsiya qilish jarayonida
ularning milliy manfaatlariga mosligi,
mamlakat taraqqiyotiga xizmat qilishi hamda
huquqiy asoslarni mustahkamlashiga alohida
e’tibor qaratishi zarur.

Sifatli qonun samarali
islohot garovi
hisoblanadi

Milliy dasturlarni samarali amalga
oshirish faqat yangi qonunlarni qabul qilishni
emas, balki qonun ijodkorligiga bo‘lgan
yondashuvlarni zamon talablarini asosida
takomillashtirishni ham taqozo etadi.

Shu nuqtai nazardan, loyihalarni ishlab
chiqishda ularni muayyan mezonlar asosida
baholash muhim ahamiyat kasb etadi.

Birinchi, qonun loyihasi muayyan
ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishga
qaratilgan, aniq maqsad va vazifalarga ega
bo‘lishi lozim. Ya’ni u fuqarolar, tadbirkorlar
va jamiyatning real ehtiyojlaridan kelib
chiqqan holda ishlab chiqilishi zarur.

Ikkinchi, har bir qonun loyihasida
ko‘zlangan maqsad va uni amalga oshirish
natijalari aniq belgilab qo‘yilishi kerak.
Agar milliy dasturlarda vazifalar muayyan
ko‘rsatkichlar orqali ifodalansa, ularning
huquqiy asosini yaratuvchi qonunlar ham
amaliy samaradorlikni ta’minlaydigan
mexanizmlarni nazarda tutishi shart.

Uchinchi, qonunlar sodda, tushunarli
va barqaror huquqiy muhitni ta’minlaydigan
tarzda ishlab chiqilishi muhim. Fuqaro
ham, tadbirkor ham qonun hujjatlarini orqali
o‘z huquq va majburiyatlarini aniq anglay
olishi, huquqiy normalar esa tez-tez o‘zgarib,
noaniqlik keltirib chiqarmasligi kerak.

To‘rtinchidan, qonun loyihalarini
tayyorlash jarayonida jamoatchilik ishtirokini
yanada kengaytirish talab etiladi. Chunki
aholi va manfaatdor tomonlarning asoslangan
takliflari qonunlar sifatini oshirish, ularni
amaliyotga yanada yaqinlashtirish hamda
kelgusida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan
muammolarning oldini olishga xizmat qiladi.

Bir so‘z bilan aytganda, qonun qanchalik
puxta ishlab chiqilgan, tushunarli va hayotiy
ehtiyojlar bilan uyg‘un bo‘lsa, uning ijrosi
ham shunchalik samarali bo‘ladi. Shu bois,
milliy dasturlarda belgilangan ustuvor
vazifalarning huquqiy asoslarini yaratish,
qonunchilik bazasini takomillashtirish
hamda qabul qilingan hujjatlar ijrosini
aniq mezonlar asosida nazorat qilish
bugungi qonun ijodkorligining eng muhim
vazifalaridan biridir.

UZUMINI YEB, BOG‘BONNI

XORIJDAN YO‘QLAB KELISHYAPTI

Quva tumanidagi “Quva-Agro Star” korxonasi Janubiy Koreya bozoriga uzum eksport qilishni boshladi. Bu mahalliy mahsulotni xalqaro talablari asosida yetishtirish, yangi hamkorlar bilan ishlab, eksport geografiasini kengaytirish yo‘lidagi muhim qadam bo‘ldi.

Keyingi yillarda Farg‘ona viloyati va Janubiy Koreya hududlararo hamkorligini rivojlantirish yo‘lga qo‘yildi. Natijada savdo-iqtisodiy, investitsiya aloqalarini kengaytirish borasida istiqbolli loyihalar amalga oshirila boshlandi. Bu esa viloyatning eksport salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda. “Quva-Agro Star” korxonasida ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanilmoqda. Korxonada mahsulotni eksportga tayyorlash, qadoqlash, fitosanitariya talablariga rioya qilish va zararsizlantirish ishlarini xalqaro me‘yorlar asosida tashkil etishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Janubiy koreyalik mutaxassislar mazkur korxonadagi mavjud sharoitlar, mahsulot yetishtirish jarayonlari hamda fumigatsiya ishlarini o‘rganib, hamkorlikni yo‘lga qo‘yish istagini bildirdi. Dastlabki kelishuvlarga ko‘ra, Farg‘onadan Janubiy Koreyaga 300 tonna sarxil uzum eksport qilinadi.

Azaldan mirishkor dehqonlar sifatida tanilgan farg‘onaliklar har qarch yerdan foydalanish hadisini olgan. Bu zaminda yetishtirilgan uzumlarni tatib ko‘rgan kishi bog‘bonlar mehnati va mahoratiga qoyil qoladi. Yer bilan tillashishni xush ko‘rgan mirishkorlar uzum ekish, saqlash, turlarini ko‘paytirish va sotishda katta hayotiy tajribaga ega. Ayniqsa, keyingi yillarda soha rivoji yo‘lidagi hayotbaxsh loyihalar tillorang, tilyorar uzum yetishtirish hajmini oshirdi. Uning sifatini yaxshilash imkonini berdi. Natijada yirik uzumchilik plantatsiyalari tashkil etilib, bozor talabiga mos mahsulotlar yetishtirish boshlandi.

Ma‘lumotlarga ko‘ra, 2025-yilda viloyatdan 98 ming 664 tonna uzum eksport qilingan. Joriy yilning shu kuniga qadar esa umumiy qiymati 63 million dollar bo‘lgan 80 ming tonnadan ortiq mahsulot xorij bozorlarida sotilgan. Mazkur yo‘nalishdagi ishlarni izchil davom ettirish viloyat agrar tarmog‘i raqobatbardoshligini mustahkamlash, eksport geografiasini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

— Bunday natijalarga o‘z-o‘zidan erishilayotgani yo‘q,— deydi Farg‘ona viloyati Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi bosh boshqarmasi mutaxassisi Hayotbek Komilov. — Yurtimizda meva-sabzavotchilik sohasida qo‘shimcha qiymat zanjirini yaratish, uzumchilik tarmog‘ini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratib berilgan. Bular soha rivojida muhim dasturlamal bo‘lmoqda. Jumladan, umumdorligi past, kam hosilli g‘alla maydonlarini bosqichma-bosqich qisqartirib, o‘rniga yangi tokzorlar tashkil etilayotgani natija bera boshladi. Birgina Oltiariq tumanida keyingi besh yilda to‘rt ming gektardan ortiq maydonda uzumzor tashkil etildi. Shuningdek, Quva, Qo‘shstepa, Rishton tumanlaridagi mahallalar ham uzumchilikka

Uzum yetishtirish Farg‘ona iqtisodiyotining muhim drayveriga aylandi. Bu minglab yangi ish o‘rinlari yaratish, oilalarga mo‘may daromad olib kirish imkoniyatini bermogda. Shu sabab mazasi tilyorar uzumlardan tatib ko‘rganlar bog‘bonni yo‘qlab Farg‘onaga kelyapti.

Prezident tashrifidan so‘ng

SURXONDARYO TAJRIBASI
QORAQALPOG‘ISTONDAO‘ZARO HAMKORLIKNING
IQTISODIY-IJTIMOIIY YUTUQLARI

Prezidentimiz tashabbusi bilan Qoraqalpog‘iston tumanlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish uchun yangi tizim yo‘lga qo‘yilgan edi. Unga ko‘ra, har bir tuman bittadan viloyatga birlashtirilgan. Shu asosda hududlar o‘rtasida tajriba almashish hamda birlashtirilgan hududlarga amaliy yordam ko‘rsatish maqsad qilingan. Jumladan, Surxondaryo viloyati Taxiotosh tumani bilan mana shu asosda hamkorlik qilishi nazarda tutilgan.

— Bu ikki hudud aholisining bir-biridan tajriba o‘rganishi uchun juda yaxshi imkoniyat bo‘ldi. Uning doirasida onalar salomatligini saqlash, xotin-qizlar masalalarini hal etish, xalq ta‘limi, bandlikka ko‘maklashish borasida muayyan ishlar qilinmoqda, — deydi Surxondaryo viloyati Uzun tumani xalq deputatlari kengashi raisi Dilorom Saparova. — Biz Taxiotosh tumanining Qushchilik mahallasiga birlashtirilgan. Uzunlik bo‘yicha alohida namunaviy ishlarni boshlab yubordik.

Surxondaryo viloyati vakillarining Taxiotoshdagi o‘rganishlari Qushchilik mahallasidan boshlandi. Bu yerda ishchi guruh a‘zolari dastlab ijtimoiy reyestrni kiritilgan oilalarni borib ko‘rdi. Birinchi manzil Bulbul G‘oipovanning xonadoni bo‘ldi. Xonadonda 4 oila istiqomat qiladi.

— Bir uyda 4 ta oila yashaymiz. Kelin bo‘lib kelganimga 14 yil bo‘ldi. To‘rtta farzandim bor. Mahallada ijtimoiy reyestrda turamiz. Erim duradgor bo‘lib ishlaydi. O‘zim uym farzandlarimga qarab o‘tiraman. Doimiy ishim yo‘q. Hozir bolalar uchun nafaqa olamiz. Bundan boshqa ham yordam berilmoqda. Masalan, oziq-ovqat mahsulotlari, bolalarimga kiyim-

kechak, o‘quv qurollari ham berilaypti. To‘rtta bolam ham qo‘shimcha to‘garakka bepul qatnamoqda. Surxondaryo viloyatidan ishchi guruh kelib, uyda sharoitimiz bilan tanishdi, — deydi Bulbul G‘oipova. — O‘rganish natijasiga qarab masalalarimizni hal etish, doimiy daromad topishga ko‘maklashilar ekan. Bundan, albatta, xursandim.

Maftuna Isroilova bundan 10 yil oldin Andijondan Qoraqalpog‘istonga kelin bo‘lib kelgan. Bugun u 3 farzandini tarbiyalash bilan birga tikuvchilik bilan shug‘ullanmoqda. Shu hunari sabab oilasiga qo‘shimcha daromad keltirmogda. Biroq tikuv mashinasi ancha eskirgan. Endi mahalla tomonidan unga yangi tikuv mashinasi beriladigan bo‘ldi.

Rasuljon KAMOLOV,
“Yangi O‘zbekiston” muxbiri
Sherzod Qoraboyev olgan surat.

Minajatdin
QUTLIMURATOV,
“Yangi O‘zbekiston” muxbiri

Mehr mehvari

— Naqadar ajoyib.
Juda nafis ishlangan. Bu qanday tayyorlangan, — dedi fransiyalik sayyoh ayol peshtaxtda ilingan gilamchaga ishora qilib. — Qo‘lda to‘qilgan, — dedi sotuvchi. — Xomashyosi ham tabiiy. Qo‘y junidan. Agar qiziqsangiz, huv anavi xonada hozir ham gilam to‘qilyapti. Bemalol borib ko‘rishingiz mumkin.

Shu yerning o‘zida gilam tayyorlanishini ko‘rish imkoniyati borligidan quvongan sayyoh hamrohini yetaklab ko‘rsatilgan xonaga yo‘l oldi. Ular ichkarida sokin ovozda qo‘shiq xirgoyi etib, mehnat qilayotgan ayollarga duch keldi. U aslida qadim Shahrisabzni, Oqsaroyini tomosha qilish istagida kelgan edi. Lekin aksar sayyohlar qatori bu yerdagi hunarmandlik buyumlariga qiziqib qoldi. Hunarmandlar mehnatini ko‘rib, yanada hayrati oshdi. Jarayon bilan to‘liq tanishib, o‘zi gilam to‘qib ko‘rdi. Kashtachilik haqida ham ko‘p ma‘lumotga ega bo‘ldi. Qaytishda yaqinlariga sovg‘a qilish niyatida gilam sotib oldi.

— Deyarli har kuni sayyohlar ishimiz bilan tanishish istagida keladi, — deydi Shahrisabz shahridagi Oqsaroy majmuasida hunarmandlik sexida gilamchilik qilayotgan

YOSHLARGA HUNAR O‘RGATIB,
CHET ELGA MAHSULOT SOTAYOTGAN TADBIRKOR

Mavjuda opa Fayziyeva. — Yoshim yetimisha yaqinlashdi. Xorijliklar bilan mulogot qilaverib, ingliz tilini ham bir oz o‘rganib oldik. Shahrimiz qadimiy obidalar bilan doim dunyo ahlini qiziqitgan. Olis yurtlardan ko‘plab mehmonlar keladi. Tomosha qilishadi. Albatta, qaytishda milliy uslubdagi biror buyum sotib olishadi. Ayniqsa, qo‘l mehnati bilan bajarilgan buyumlarga qiziqish ko‘p.

“Tikuvchi Anoragul” xususiy korxonasiga tegishli gilamchilik sexida ko‘p sonli xotin-qizlar mehnat qilmoqda. Ulardan biri Zaynab opa Allamurodova. U 72 yoshda

bo‘lishiga qaramay, eng ilg‘or ishchilardan. Zaynab opaning qadimiy uslubdagi kashta gullarini matoga solishi ko‘pchilikni hayratga soladi.

— Qachon pensiya kelarkan, deya uyda o‘tirishni yomon ko‘raman, — deydi Zaynab opa Allamurodova. — Qo‘limda hunarim bor. Mehnat qilib, daromad topganga nima yetsin! Hozir oyiga o‘rtacha 3-4 million so‘m ishlab topyapman. Qolaversa, bu qadimiy gilamchilik, kashtachilikni yoshlarga biz o‘rgatmasak, kim o‘rgatadi? Hozir o‘rtizdan ortiq qiz kelib, hunar o‘rganmoqda. Buning uchun, avvalo, sabrli bo‘lish kerak.

Shoshmasdan harakat qilgan kishi chiroyli naqshlarni chiqara oladi. Qolaversa, odamda nozik did, san‘atga oshufta qalb bo‘lishi lozim.

Asosan, matoga gul chizish bilan shug‘ullanaman. Buni momodan o‘rganaman. Kechalari chiroq yorug‘ida erak, lapar aytib, kashta tikardi. Ertakni oxirigacha o‘rganish istagida gul va naqsh chizishni qo‘rsanardim. Gohida qizlar biror lapar aytishimni so‘raydi. Shunda bolalik xotiramga muhrlangan laparlardan kuylab beraman. Barchasi mahliyo bo‘lib tinglaydi.

Shahrisabzning o‘ziga xos kashtachiligi, gilamchiligi bor. Bu bizga ajdoddardan meros. Xususan, iroqi kashtachiligi eng qadimiy va murakkab uslub. Buni tikish oson emas. Muhimi, yoshlar bu kasbni qiziqib o‘rganmogda.

Bu yerda mehnat qilayotganlarning ishiga e’tibor qilib, asosan kichik hajmdagi gilamchalar to‘qishayotgani diqqatimizni tortdi. Chunki aynan shunday gilamlarga sayyohlarning qiziqishi baland.

— Bu yerda uch dugona ishlaymiz, — deydi Hanifa Qurbonova. — Ilgari tikuv fabrikasida ishlaganmiz. Keyin fabrika faoliyati to‘xtab, ishsiz qoldik. Dugonamiz Gulnora Choriyeva xususiy korxona ochib, hunarmandlikni yo‘lga qo‘ydi. Bizni ish bilan ta‘minladi. Hozir buyurtma asosida gilam to‘qib, shunga yarasha haq o‘laypmiz. Mana bu gilam arabi deyiladi. Qadimdan tayyorlangan.

Faqat hajmini kichraytirganmiz. Mehmonlar talabi shunday. Boisi, ixcham buyumni olib yurish qulay.

“Tikuvchi Anoragul” xususiy korxonasini rahbari Gulnora Choriyeva uchun joriy yil esda qolarli bo‘ldi. Uning milliy hunarmandlik rivoji, kashtachilik, gilamdo‘zlik, so‘zanachilik nuyob hunarlarni asrab-avaylash va keng targ‘ib qilish borasidagi sa‘y-harakatlari har bir shogird, yonimga kirib mehnat qilganlar men uchun katta yutuq ekanini his qilaman. Zero, hunar insonni nafaqat kasb egasi qiladi, balki hayotdagi o‘mini belgilaydi, o‘z kuchiga ishonch bag‘ishlaydi. Bugun hunarmandlikni tanlab xato qilmaganimni angladim.

Gulnora opa “Tikuvchi Anoragul” xususiy korxonasini tashkil etganiga 21 yil bo‘ldi. Uning korxonasida nafaqat milliy

mahsulotlar tayyorlaydigan manzil, balki xotin-qizlarni foydali mehnatga jalb etayotgan, ularga kasb o‘rgatayotgan va daromad manbai yaratayotgan ijtimoiy ahamiyatga ega subyektaga aylangan.

Bu yerda ustalar qo‘li bilan yaratilgan har bir mahsulotda mehr va qalb qo‘ri ham mujassam. Binobarin, milliy hunarmandlik faqat buyum yaratish emas, ajdodlar xotirasini saqlash, milliy qadriyatlarini kelajakka yetkazish demakdir. Hunarmandlarning har biri ana shu mas‘uliyatni chuqur his qiladi.

Gulnora Choriyeva mavjud imkoniyatlardan ilhomlanib, korxona faoliyatini kengaytirish, tayyorlanayotgan mahsulot turlarini ko‘paytirish va yangi bozorlarga chiqish maqsadida tinmay izlanishda.

— Milliy hunarmandlik namunalarimizni xorijda namoyish etish harakatidamiz, — deydi u. — Maqsadimiz eksportga ham ko‘proq hissa qo‘shish. Hozir ancha kamyob bo‘lib ulguragan kigizchilik va kigizga kashta solish yo‘nalishida ishlayapmiz. Shu maqsadda joriy yil avgust oyida qizlarimiz Qirg‘izistonda bo‘lib, malaka oshirdi. Kuni kecha Turkiyada o‘tkaziladigan hunarmandlar festivalida ishtirok etish uchun yo‘l oldi.

Ayni paytda 50 ga yaqin xotin-qizning bandligini ta‘minlagan Gulnora opaning rejalarini bisyor. Jumladan, o‘tgan yili xorijga 20 ming dollarlik mahsulot sotgan bo‘lsa, joriy yil yakuniga qadar bu ko‘rsatkichni 30 mingga yetkazishni maqsad qilgan. Shuningdek, yangi loyihalar ustida ishlamoqda. Shu orqali kelgusi yil yana yangi ish o‘rinlari ochiladi.

Akbar RAHMONOV,
“Yangi O‘zbekiston” muxbiri

TILIMIZNING KELAJAGI

bolalarga atalgan kitoblarga ham bogʻliq

Saïda RASHIDOVA,
bolalar yozuvchisi

Yangi Oʻzbekiston taraqqiyotida oʻzbek tilining mavqeyini mustahkamlash, avvalo, uning taʼlim, ilm-fan, zamonaviy texnologiyalar va xalqaro muloqot tili sifatidagi imkoniyatlarini kengaytirishni anglatadi. Ayniqsa, oʻzbek tilini ona tili sifatida emas, balki ikkinchi yoki xorijiy til sifatida oʻrganayotgan bolalar uchun ilmiy asoslangan, jozibador va yoshga mos materiallar yaratish bugunning dolzarb vazifasidir. Chunki bolalikda til bilan bogʻliq ilk taassurot keyingi munosabatni belgilaydi: bola tildan choʻchishi ham, uni sevib qolishi ham mumkin.

Uch yoshdan oʻn yoshgacha boʻlgan bola uchun til faqat qoidalar majmuidan iborat emas. U — suratdagi qahramon, takrorlanadigan quvnoq ibora, qoʻshiq, harakat, savol-javob, oila bilan birlanadigan kichik vazifa va oʻyindagi muloqotdir. Shuning uchun oʻzbek tilini bolalarga oʻrgatishga moʻljallangan zamonaviy taʼlim mahsuloti qisqa syujet, koʻrgazmali tayanch, takrorlanuvchi til birliklari, oʻyin va harakat, milliy obraz, oilaviy ishtirok hamda kuzatish mumkin boʻlgan natijani oʻzida birlashtirishi lozim.

Masalan, bola kitobni oʻqib boʻlgach, bir necha soʻzni shunchaki yoddan aytib berishi emas, balki salomlashishi, oʻzini tanishtirishi, rang yoki buyumni soʻrashi, oddiy savolga javob berishi, tengdoshi bilan oʻyinda oʻzbekcha ishtirok etishi muhim. Shunda til darslik sahfasi qolib ketmaydi, balki kundalik harakatga aylanadi. Taʼlim natijasi ham “mavzuni oʻtdi” degan qayddan emas, “bola nimani tushundi va mustaqil bajara oldi” degan aniq mezondan kelib chiqadi.

Bu yondashuv xalqaro taʼlim tasnifidagi ISCED 0 va ISCED 1 bosqichlari — maktabgacha hamda boshlangʻich taʼlimning oʻziga xosligini hisobga oladi. Shu bilan birga, bu holat til darajalarini belgilovchi CEFR mezonlaridagi Pre-A1 va A1 bosqichlarini bolalarning yoshiga, oʻzbek tilining xususiyatlariga va mahalliy madaniy muhitga

moslashtirishni talab qiladi. Xalqaro mezonni tayyor qolip sifatida koʻchirish emas, uning mazmunini milliy taʼlim ehtiyojlariga ilmiy jihatdan moslashtirish zarur.

Koʻp tilli muhitdagi bola oʻzbek tilini oʻrganar ekan, uning uyda gaplashadigan tili va madaniy tajribasi inkor etilmasligi kerak. Aksincha, bolaning ona tiliga hurmati oʻzbek tilini oʻrganishga toʻsiq emas, balki xavfsiz koʻprikdir. Oʻzini qadrlangan deb his qilgan bola yangi tilda xato qilishdan qoʻrqmaydi. Subhatga faol kirishadi ilmiy boshqa madaniyatga qiziqish bilan qaraydi.

Demak, bolalar kitobidagi milliy obrazlar ham bezak emas, balki muloqot vazifasini bajarishi lozim. Mahalla, oila, mehmondoʻstlik, tabiat, milliy taomlar, hunarmandchilik, bayramlar va kundalik odob bilan bogʻliq syujetlar xorijlik bolaning Oʻzbekistoni tushunishiga yordam beradi. Ammo bunday obrazlar sunʼiy va nasihat ohangida emas, bolaning yoshiga mos, tabiiy voqealar hamda qiziqarli qahramonlar orqali berilishi kerak. Tilga mehr koʻpincha aynan qahramonga mehrdan boshlanadi.

Bugun bolalar uchun chiroyli kitob chop etishning oʻzi yetarli emas. Uning matni yoshga mosmi, rasmlar mazmunni tushunishga yordam beradimi, takrorlar bolaning eslab qolishini kuchaytiradimi, oʻyin uni mustaqil gapirishga undaydimi — bularning barchasi tajriba-sinov orqali tekshirilishi zarur. Shundagina ijodkor muallif-tadqiqotchiga, keyinchalik esa milliy va xalqaro miqyosda fikr tan olinadigan ekspertga aylanishi mumkin.

Buning uchun avval mavjud kitoblarni ilmiy-metodik auditdan oʻtkazish, keyin bolalar uchun sodda “bajara oladi” mikromezonlarini ishlab chiqish, kichik guruhlarda sinovlar tashkil etish va natijaga qarab materialni qayta ishlash kerak. Kuzatuvlar, bolalar nutqining audio yoki video namunalari, pedagog kundaligi, ota-onalar fikri, shuningdek, tajribadan oldingi va keyingi topshiriqlar birgalikda tahlil qilinsa, kitobning haqiqiy taʼsiri yaqqol koʻrinadi.

Ayni jarayonda akademik halollik ham muhim. Har qanday ijobiy natijani boʻrttirmaslik, muvaffaqiyatsiz urinishlardan ham xulosa chiqarish, bola haqidagi maʼlumotlarning maxfiyligini saqlash, tasvir va ovoz yozuvlari uchun ota-ona roziligini olish shart. Bola manfaatini birinchi oʻringa qoʻygan ilmiy yondashuvgina jamiyat ishonchini qozonadi.

Bugungi bola faqat bosma sahifa bilan cheklanmaydi. Kitobga biriktirilgan

audio, QR resurslar, sodda animatsiyalar va interaktiv oʻyinlar talaffuzni eshitish, hikoyani takror koʻrish va oila bilan birga mashq qilish imkonini beradi. Biroq texnologiya kitobning mazmunini siqib chiqarmasligi kerak. Uning vazifasi bolani ekranga bogʻlash emas, oʻzbekcha tinglash, gapirish va real muloqotga olib chiqishdir.

Inklyuzivlik ham shunday tizimning ajralmas mezon boʻlishi lozim. Turli taʼlim ehtiyojlariga ega bolalar uchun shrift, rang, tasvir, topshiriq hajmi, audio tezligi va harakat turi moslashtirilsa, til oʻrganish imkoniyati yanada kengayadi. Mamlakatimizning taʼlim siyosati har bir bolani koʻrishi va eshitishi kerak; bolalar adabiyoti esa bu tamoyilni kundalik amaliyotga olib kiradigan eng samimiy vositalardan.

Bolaning tilga qiziqishi faqat muallif yoki oʻqituvchigagina bogʻliq emas. Kuniga oʻn daqiqali oilaviy mashgʻulot — birgalikda rasm koʻrish, qahramonlar rolini ijro etish, yangi iborani kundalik vaziyatda qoʻllash — oʻrganilgan bilimni mustahkamlashga yordam beradi. Shu sababli har bir bolalar kitobi bilan birga ota-ona va pedagog uchun qisqa, ravshan koʻrsatmalar ham berilishi maqsadga muvofiq.

Sifati mahsulot tayyorlash uchun esa muallif yolgʻiz qolmasligi lozim. Ilmiy rahbar, maktabgacha va boshlangʻich taʼlim mutaxassisi, CEFR boʻyicha ekspert, psixolog, rassom, muharrir, raqamli dizayner, taʼlim tashkiloti, nashriyot va homiy bir maqsad atrofida hamkorlik qilishi zarur. Ana shunda alohida kitoblar tizimli seriyaga, seriya esa oʻzbek tilini oʻrgatishning dalillariga asoslangan milliy modeliga aylanishi mumkin.

Oldimizda aniq ishtiroq bor: dastlab yaratilgan kitoblarni auditdan oʻtkazish va qayta ishlash; bolalar uchun Pre-A1 va A1 mikromezonlarini yaratish; rasmiy syujet va takrorning taʼsirini oʻrganish; oʻyinlar tipologiyasini shakllantirish; “Oila bilan oʻzbekcha” modulini ishlab chiqish; audio va raqamli resurslarni sinash; inklyuziv dizayn standartlarini joriy etish; milliy obrazlar bankini yaratish. Uzoq muddatda esa oʻnlab kitoblar, sinovdan oʻtkazilgan oltmishdan ziyod oʻyin, metodik qoʻllanmalar va ochiq ilmiy portfelni birlashtirgan yaxlit tizim vujudga kelishi mumkin.

Bu ish faqat tilshunoslik yoki nashriyot tashabbusiga emas. U maktabgacha va boshlangʻich taʼlim, madaniyat, ilm-fan, raqamli texnologiyalar va xalq diplomatiyasini oʻzaro bogʻlaydi. Oʻzbek tilini oʻrganayotgan xorijlik bola kitob orqali nafaqat soʻzlarni, balki xalqimizning muomala madaniyati va dunyoqarashini ham kashf etadi. Har bir sifatli bolalar kitobi shu maʼnoda mamlakatimizning kitobi, ammo taʼsirchan madaniy elchisidir.

Oʻzbek tili kuni arafasida oʻzimizga bitta muhim savol berishimiz kerak: biz tilimizni bolalarga qanday holatda topshiryapmiz? Faqat qoidalar va talablar koʻrinishidami yoki mehr, ijod, oʻyin va zamonaviy imkoniyatlar bilan boyitilgan tirik muloqot sifatidami? Tilning ertangi mavqei bugun bola qoʻliga tutqizilgan kitobning sifati bilan ham belgilanadi.

Bolalar uchun yaratilgan har bir ilmiy asoslangan kitob millat tilining kelajak avlodga eltuvchi tirik koʻprigidir. Bu koʻpriq qanchalik mustahkam boʻlsa, jahon maydonidagi qadami ham shunchalik dadil boʻladi.

Feruza MUHITDINOVA,
“Maʼrifat” targʻibotchilar
jamiyati aʼzosi, yuridik fanlar
doktori

Zaminimizda yaratilgan eng qadimgi yozma yodgorlik — “Avesto”da inson kamolotining uch asosi koʻrsatilgan: ezgu fikr, ezgu soʻz va ezgu amal. Bu uchlik targʻibotning ham bosh mezon boʻla oladi. Fikr ezgu boʻlmasa — soʻz yolgʻonga aylanadi, soʻz amal bilan tasdiqlanmasa — ishonch yoʻqoladi. “Avesto”da suv, yer, olov kabi tabiat neʼmatlarini asrash, halol mehnat qilish muqaddas burch sifatida targʻib etilgan. Bu gʻoyalarning ming yillar davomida xalqimiz turmush tarziga chuqur singib ketdi. Demak, ota-bobolarimiz targʻibotni quuruq nasihat emas, balki hayot tarzi deb bilgan.

Abu Nasr Forobiy “Fozil odamlar shahri” asarida baxtli jamiyatni ilmiy va fazilatli rahbar boshqarishini taʼkidlagan. Uning fikricha, rahbar xalqni faqat soʻz emas, avvalo, oʻz shaxsiy namunasi bilan ezgulikka yetaklaydi. Abu Rayhon Beruniy va Ibn Sino esa ilm-fanni xalq manfaatiga xizmat qildirish gʻoyasini qatʼiy ilgari surgan.

Amir Temur davlatni “Kuch — adolatda” tamoyili asosida boshqardi. Alisher Navoiy esa butun ijodi va boyligini maʼrifatga, xayr-saxovat ishlariga bagʻishladi.

Ular maʼrifatni oʻz hayoti misolida targʻib etdi, shu bois, ularning hikmatli soʻzlari asrlar osha oʻz qadri va kuchini yoʻqotmadi. Tariximizning muhim bir burilish pallasida jaddid bobolarimiz jamiyat uchun maʼrifat orqali mustaqillikka erishish yoʻlini tanladi. XX asr boshida ular maʼrifat karvonini yangi bosqichga olib chiqdi. Mahmudxoʻja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Munavvarqori, Abdulla Qodiriy va boshqa fidoyilar yangi usuldagi maktablar ochdi, gazetalar chiqardi, milliy teatrlar tashkil etdi. Ularni maʼnab, na boylik qiziqitgan — yagona maqsadi xalqning ongini uygʻotish edi. Abdulla Avloniyning “Tarbiya biz uchun yo hayot — yo mamot, yo najot — yo halokat, yo saodat — yo falokat masalasidir”, degan hikmati bugungi kunda ham nihoyatda dolzarb. Jadidlar bu muqaddas yoʻlda hatto oʻz hayotini ham ayamadi. Fidoyilik haqida soʻz ketganda, biz, avvalo, ularning ibratli hayotini koʻramiz.

Bugungi islohotlar har bir xonadonga kirib bordi. Har bir oiladan talaba yoshlar yetishib chiqmoqda, Prezident, Temurbeklar maktablarida, ixtisoslashtirilgan ming- minglab navqiron avlod bilim olmoqda. Oddiy oilalar farzandlari ham xorijiy oliy taʼlim muassasalarida oʻqimoqda. Har bir inson davlat eʼtiborida ekanini, uning muammolarini hal etish yoʻlida butun jamiyat safarbar boʻlayotganini mahallalar hayotida koʻrib turibmiz. Tumanlarda xalq vakillari faoliyat yuritmoqda. Kambagʻlikni qisqartirish qogʻozda emas, amalda oʻz ifodasini topmoqda — buning uchun insonda halol mehnat qilish istagi boʻlsa kifoya. Bularning barchasi Uchinchi Renessans poydevori emasmi?

Bu yangi Oʻzbekistonda maʼnaviy- maʼrifiy ishlar davlat siyosatining ustuvor

Maʼnaviyat va maʼrifat haqida koʻp gapiramiz, ammo gapning koʻpligi taʼsir kuchi yuqoriligini anglatmaydi. Minbardan oʻqilgan quuruq maʼruzani tinglovchi eshitgani bilan qalbiga yetib bormasligi mumkin. Maʼrifat insonni oʻzgartirishi uchun uni yetkazayotgan shaxsning oʻzi aytayotganiga chin dildan ishonishi lozim. Vatanparvarlik, fidoyilik va halollik targʻibotchining eng asosiy fazilatlarida hamda quroli. Zero, boy tariximiz bunga yorqin guvohlik beradi.

yoʻnalishiga aylanganining amaliy ifodasi. Mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini yaratish gʻoyasi ilgari surildi. Mahalla tizimi, yoshlar siyosati, kitobxonlik harakati hamda jadidlar merosini oʻrganish boʻyicha ulkan ishlar boshlandi. Hatto kitobxon bolajonlarimizga davlat tomonidan avtomobil sovgʻa qilinarayotgani bunga yorqin dalil. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyamizda inson, uning hayoti va qadr-qimmatli oliy qadriyat sifatida mustahkamlandi. Demak, maʼrifat karvonining bugungi asosiy manzili ham aynan inson qadridir.

Ammo bir haqiqatni tan olishimiz kerak: islohotlar inson qadri uchun qanchalik toʻgʻri amalga oshirilayotgan boʻlmasin, xalqimizdagi shukronalik kayfiyati, bu oʻzgarishlarni chuqur anglash hamda ularni keyingi avlodga toʻgʻri yetkazish masʼuliyati va maʼrifati shunchalik muhim ahamiyatga

orqali bugungi kunga qadar yetib keldi. Bu sharaflil karvonni kelajak avlodlarga olib borish endi barchamizning zimmamizdagi burch. Agar har bir fuqaroni targʻibotchi deb bilsak, oiladan boshlangan bu harakat butun jamiyat boʻylab tinchlik, osoyishtalik, baxt va maʼrifat karvoniga aylanadi.

Amalga oshirilayotgan har bir islohot, qabul qilinayotgan qaror va farmonlar markazida bitta ezgu maqsad turibdi — inson qadri. “Inson qadri uchun” degan gʻoya shu bois davlatimiz siyosatining bosh tamoyiliga aylandi. Yangi maktab va bogʻchalar qurilmoqda, mahallalarga toza ichimlik suv va ravon yoʻllar yetib bormoqda, yoshlar hamda ayollarga keng imkoniyatlar yaratilmoqda, nogironlari bosh insonlar ishonchli ijtimoiy himoyaga olinmoqda.

Shu bois, mazkur islohotlarning

ega. Agar islohot inson uchun boʻlsayu, inson uni qadrlamasda, kutilgan natijaga erishib boʻlmaydi. Shukronalik tuygʻusi va unga javoban fidoyilik har bir yurtdoshimiz qalbiga yetib borishi, xalq ham shu karvon bilan hamnafas boʻlishi yuksak samara beradi. Bu tushunchalarni odamlar ongiga yetkazadigan ham aslida oʻzimiz: oilada ota-ona, buviyu buvjonlar, bogʻchada tarbiyachilarning, maktabda ustoz va murabbiylar, mahallada “yetitlik” va mehnat jamoalari... Shu tariqa barchamiz yelkadosh boʻlib, yangi yuksalish sari qadam tashlasak, yangi Oʻzbekistonning yangi marraasi ana shu boʻladi.

Bugun yurtimizda oliy taʼlim muassasalari soni 200 dan oshgan, texnikumlarida zamonaviy kasb-hunarga yoʻnalitirlgan taʼlim yoʻlga qoʻyilgan, xotin-qizlarimizning ilm olishi uchun keng imkoniyatlar ochilgan boʻlsa, inklyuziv taʼlim yoʻlidagi toʻsiqlar olib tashlanib, nuroniyalarimiz yuksak hurmat va ehtirom qushovida boʻlsa, shular bu yurtda inson qadri eʼzozlanayotgani ifodasi emasmi?!

Karvon yolgʻiz tuyay bilan uzoqqa bora olmaydi; u safdoshlar, yoʻlboshchi va aniq belgilangan manzil bilangina kuchli. Maʼrifat karvoni ham shunday: uning qudrati yagona ezgu maqsad yoʻlida birlashgan fidoyi insonlar birligida.

“Avesto”dan boshlangan ezgulik yoʻli Forobiy va Navoiy, jaddid bobolarimiz

mazmun-mohiyatini xalqqa yetkazish faqatgina targʻibotchilar, jurnalistlar yoki mutasaddilarning vazifasi emas. Inson qadri ulugʻlanayotgan yurtning har bir fuqarosi oʻz oʻrnida maʼrifat targʻibotchisi boʻlishi kerak.

Ota-ona oʻz uyida farzandiga Vatan tushunchasini, mustaqillik qanchalik bebaho neʼmat ekanini tushuntirsa, bu targʻibot. Oilada mehnatga hurmat, halol mehnat va kitobga muhabbat qaror topsa, bu ham targʻibot. Oʻqituvchi sinfxonada dars bergani, shifokor bemorning dardiga malham boʻlgani, ishchi mehnat jamoasida oʻz vazifasini vijdonan bajargani ham targʻibotning eng kuchli shakli. Mahallada qoʻshnisiga koʻmak qoʻlini choʻzgʻan, yoshlarga toʻgʻri yoʻl koʻrsatgan har bir inson aslida maʼrifat karvonining munosib safdoshidir.

Eng taʼsirli targʻibot minbarlardan emas, balki xonadondan, oiladan va jamoadan boshlanadi. Soʻz bilan amal birlashgan joydagina mustahkam ishonch uygʻonadi. Ishonch mavjud boʻlgan joyda esa islohotlarning amaliy samarasi har bir xonadonga yetib boradi.

Maʼrifat karvonining asl kuchi ham shunda: u bir necha kishining emas, butun xalqning karvonidir. Har birimiz mazkur karvonda oʻz oʻrnimizni topsak, Uchinchi Renessans orzu emas, bugungi hayotimizning haqiqatiga aylanadi.

“Yangi Oʻzbekiston” va “Правда Востока” gazetalarini tahririyati DM

MUASSIS:
Oʻzbekiston Respublikasi
Vazirlar Mahkamasi

Bosh muharrir:
Salim DONIYOROV

Tahririyatga kelgan qoʻlyozmalar taqriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.
Gazetaning yetkazib berilishi uchun obunani rasmiylashtirgan tashkilot javobgar.
Gazeta tahririyat kompyuter markazida sahilalandi.
Gazetaning poligrafik jihatdan sifatlil chop etilishiga “SHARQ” NMAK masʼul.
Bosmaxona telefoni: (71) 233-11-07.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 13-yanvarda 1047-raqam bilan roʻyxatga olingan.
Nashr indeksi — 236. Buyurtma G-1046.
29213 nusxada bosildi.
Hajmi — 3 taboq. Ofset usulida bosilgan. Qogʻoz bichimi A2.
Bahosi kelishilgan narxda.

Navbatchi muharrir: Bekkul Egamqulov
Musahhih: Malohat Mingboyeva
Dizayner: Zafar Roʻziyev

Manzilibiz:
100060, Toshkent shahri,
Shahrisabz koʻchasi, 85-uy

Qabulxona: (71) 233-56-33
Eʼlonlar boʻlimi: (71) 233-70-98

E-mail: info@yuz.uz
Web-sayt: www.yuz.uz: (71) 233-47-05

Devonxona va ishonch telefoni:
(71) 233-56-60

“SHARQ” nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili: Toshkent shahri, Buyuk Turon koʻchasi, 41-uy.